

EDUKACYJNA WSPÓLNOTA NA RZECZ SPOŁECZEŃSTWA DLA WSZYSTKICH – WPROWADZENIE

Oddajemy do rąk Państwa książkę, będącą zbiorem wybranych wystąpień pedagogów, uczestników Międzynarodowej Konferencji „Fundamenty Edukacyjnej Wspólnoty” zorganizowanej przez Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Jagiellońskiego w dniach 15–17 kwietnia 2004 roku. W ramach konferencji wyeksponowano szczególnie kulturowe, antropologiczne i aksjologiczne konteksty tworzenia edukacyjnej wspólnoty oraz socjologiczne i psychologiczne mechanizmy leżące u podłoża budowania międzyludzkiej więzi – zarówno w odniesieniu do szkoły, jak też i do innych instytucji oraz ugrupowań podejmujących zadania edukacyjne w skali „mojej małej ojczyzny”, naszego kraju, zjednoczonej Europy i wspólnego świata. Naukowcy i praktycy dzielili się swymi przemyśleniami, propozycjami, projektami i badaniami w zaproponowanych przez organizatorów kręgach tematycznych:

- antropologiczne i aksjologiczne konteksty budowania edukacyjnej wspólnoty,
- kultura jako fundament wspólnoty edukacyjnej,
- tworzenie wspólnoty edukacyjnej w praktyce,
- porozumiewanie się na rzecz tworzenia edukacyjnej wspólnoty,
- edukacja na rzecz społeczeństwa dla wszystkich.

Przedstawiana Państwu książka stanowi wybór tekstów o tematyce związanej z szeroko pojmowaną profilaktyką, resocjalizacją, z problemami niepełnosprawności, edukacji prozdrowotnej oraz z zagadnieniem budowania środowiska sprzyjającego pełnemu rozwojowi dziecka. Przemiany współczesnego świata przyniosły Polsce wiele niekorzystnych zjawisk społecznych. W ponowoczesnych społeczeństwach mocno zaznaczyły swe istnienie obszary zderzeń przeciwstawnych procesów integracji i globalizacji z procesami dezintegracji i indywidualizacji. Na zagadnienie to zwraca uwagę w swym tekście Bronisław Urban, który pisze, iż napięcia wynikające z owych zderzeń przynoszą dezorientację wartości i celów oraz przekonanie ludzi o nieprzewidywalności zdarzeń i utracie kontroli, a tym samym aktywizują powstawanie dewiacyjnych zjawisk zachowań oraz marginalizację jednostek i całych grup społecznych. Wykluczani są niepełnosprawni, ludzie niezamożni, społecznie niedostosowani, osoby z takich lub innych przyczyn zepchnięte na margines społeczny. Problemy te coraz częściej uwidaczniają się w szkole, stają się bowiem udziałem świata nie tylko dorosłych, ale też dzieci i młodzieży.

Wspólnota edukacyjna może być rozumiana jako wspólnota ludzi, którym bliskie są zadania edukacyjne, działania profilaktyczne, wychowawcze i inne wspierające drugiego człowieka w jego dążeniu do pełnego uczestnictwa w życiu społecznym. Autorzy poszczególnych tekstów rozwijają różnorodne wątki związane z nakreślonymi przez organizatorów konferencji polami tematycznymi. Ich głosy są różne – różne są bowiem ich doświadczenia zawodowe. Czytelnik znaleźć może zatem teksty o rozbudowanym podłożu teoretycznym i fundamentalnym znaczeniu dla nauki w zakresie poruszanej problematyki, oraz takie, które odnoszą się do sfery praktyki, są opisem realizacji praktycznych projektów lub też opierają się na wynikach autorskich badań empirycznych.

W prezentowanej przez nas publikacji poszczególne rozdziały starają się zachować układ tematyczny poruszanych na konferencji zagadnień. Podkreślić należy, iż eksponowano znaczenie działań profilaktycznych, resocjalizacyjnych, integracyjnych, prozdrowotnych oraz wspomagających rodzinę jako wspólną sprawę dbałości o rozwój dzieci i młodzieży, harmonizacji więzi rodzinnych oraz wspomagania wychowania dzieci w stabilnym środowisku rodzinnym. Ponieważ językami oficjalnymi konferencji były język polski oraz język angielski, teksty publikujemy w języku, w którym wygłaszano poszczególne referaty¹.

W części I zatytułowanej „**Wspólnota dla profilaktyki i resocjalizacji**” istotne staje się pytanie – czy osłabieniu tradycyjnych więzi społecznych oraz fali gwałtownego wzrostu agresywności młodego pokolenia można przeciwdziałać poprzez zaprzestanie wychowywania do agresji, wychowanie dla pokoju, niezgodę na kulturę przemocy oraz opracowanie strategii działań zmierzających do ograniczenia źródeł przemocy i agresji młodego pokolenia? Autorzy tekstów nie ograniczają się jedynie do opisu i dociekania przyczyn zjawisk patologii, eskalacji agresji czy niepokojących zachowań dewiacyjnych, ale poszukują także „dróg wyjścia”. Jedną z nich może być lokalny system profilaktyki społecznej, który, odpowiadając na potrzeby „społeczeństwa sieci”, stanie się dynamicznie powiązaną siecią instytucji pełniących różne funkcje. Autorzy podkreślają znaczenie wspólnot rodziny, szkoły i społeczności lokalnej w profilaktyce oraz niezbywalną rolę nauczyciela – lidera, zdolnego jednoczyć i budować owe wspólnoty na rzecz oddziaływań wychowawczych skierowanych do dzieci i młodzieży z grup ryzyka. Proponują, by pedagog stał się animatorem tworzenia nowego typu więzi społecznych – sieci wzajemnej pomocy, łączącej nauczycieli, pedagogów szkolnych, pracowników socjalnych, psychologów, terapeutów, a także polityków regionalnych różnego szczebla.

Część II prezentowanej publikacji – „**Ku społeczeństwu dla wszystkich**” – obejmuje zagadnienia niepełnosprawności, problem komplementarnego spojrzenia na kształcenie specjalne oraz tematykę edukacji prozdrowotnej. Osobowość każdego człowieka kształtuje się przede wszystkim w toku szeroko pojmowanego uczestnictwa w życiu społecznym. Jak zatem mogą w pełni rozwinąć swoje możliwości wykluczeni społecznie bądź skazani na marginesie społecznego życia ludzie z określoną niepełnosprawnością? Wspólnota edukacyjna – budowana na szacunku dla każdej istoty ludzkiej – może odegrać zasadniczą rolę w upowszechnianiu zrozumienia i akceptacji osób niepełnosprawnych oraz we wspieraniu pozytywnych działań całego społeczeństwa.

¹ Wszystkie abstrakty nadesłanych tekstów zostały opublikowane zarówno w języku polskim, jak i angielskim. Patrz: *Fundamenty Edukacyjnej Wspólnoty. Zeszyt abstraktów*, Kraków 2004.

Rolą edukacji jest tworzenie społeczeństwa niedyskryminującego innych. Kluczowe zagadnienia podnoszone w tekstach tej części koncentrują się wokół nowych obszarów pedagogiki specjalnej, edukacji stymulującej w pedagogice specjalnej, znaczenia komunikacji alternatywnej w przełamywaniu izolacji i we wchodzeniu w „świat otwarty” oraz edukacyjnego znaczenia wspólnot integracyjnych. Autorzy stawiają pytania: „Jak budować edukację, by normalizować sytuację niepełnosprawnych?”, „Jak dać im szansę aktywności społecznej?” oraz wspólnie, choć każdy własnymi ścieżkami, poszukując na nie odpowiedzi, wpisując się w „ostatnią batalię o prawa człowieka”. Drugim obszarem tematycznym tej części jest edukacja prozdrowotna rozumiana jako immanentna część działań profilaktycznych na rzecz budowania zdrowego stylu życia w zdrowym środowisku człowieka. Troska o środowisko w wymiarze globalnym może stać się wspólną płaszczyzną celów jednoczących nie tylko edukacyjne wspólnoty. Wychowanie ekologiczne, rozumiane jako integralny składnik wychowania ogólnego, prowadzi do traktowania przyrody jako przedmiotu odpowiedzialności moralnej. Szczególne miejsce w wychowaniu ekologicznym zajmuje społeczna edukacja prozdrowotna, ucieleśniona w idei szkoły promującej zdrowie, w której to założenia współczesnej filozofii człowieka i promocji jego zdrowia przekładają się na strategię działań zmierzających do nauczania członków społeczności szkolnej zdrowego stylu życia.

Część III pracy – „**Wspólnota rodziny**” – poświęcona została tematyce stabilnego środowiska rodzinnego, wspomagania rodziny w wypełnianiu jej podstawowych funkcji, budowaniu wespół z rodziną wspólnoty edukacyjnej nakierowanej na dobro dziecka. Zjawiska marginalizacji i deklasacji określonych grup społecznych, związane z przemianami współczesnego świata, stanowią tło dla rozważań na temat kondycji rodziny i kwestii dziecka omawianych np. z punktu widzenia polityki społecznej. W rozdziale poświęconym wspólnocie rodziny poruszony został także problem barier społecznych i marginalizacji dzieci z rodzin nisko stratyfikowanych ekonomicznie oraz problem rozluźniania więzi społecznych w rodzinach bezrobotnych, izolowanych społecznie, zagrożonych skrajnym ubóstwem i wpływu owych zjawisk na pełnienie przez rodzinę funkcji tworzenia przestrzeni rozwoju dzieci. Autorzy tekstów zastanawiają się, jak wspomóc rodzinę w rozwiązywaniu jej problemów rodzinnych i wychowawczych oraz jak włączyć ją we wspólnotę działań szkoły i społeczności lokalnej.

Prosimy o życzliwe przyjęcie niniejszej publikacji, zapraszając do wspólnego namysłu nad zasygnalizowanymi przez autorów problemami. Edukacja na rzecz społeczeństwa dla wszystkich może być rozumiana wielowątkowo, w różnych obszarach tematycznych i horyzontach interpretacyjnych. To także szerokie pole do eksploracji badawczych. Wierzymy, iż edukacja jako wspólnota ludzi, dla których wartością jest sprawa wspólna, może nas łączyć w poprzek wszystkich podziałów.

Trudu recenzowania tomu podjął się prof. zw. dr hab. Stanisław Palka. Serdecznie dziękuję za cenne uwagi i opinie.